

HELSTU ÁHERSLUR KYNFRÆÐSLU Í GRUNNSKÓLUM

Samkvæmt íslenskum lögum, aðalnámskrá grunnskóla, samþykktum þingsályktunum og alþjóðlegum samningum eru íslensk stjórnvöld skuldbundin að tryggja fræðslu um kynheilbrigði, mannréttindi og kynjajafnrétti í skólakerfinu.

Kynfræðsla snýst um að efla kynheilbrigði ungs fólks þar sem rýnt er í félagslega, tilfinningalega, líkamlega og andlega þætti.

Í Aðalnámskrá eru til staðar hæfniviðmið grunnskóla sem koma að kennslu í kynheilbrigði einstaklinga og eru viðmiðin fléttuð saman í allt skólastarf og kennslu. Þó kynfræðsla fari fram á öllum skólastigum er mikilvægt að hafa í huga að fræðslan tekur ávallt tillit til aldurs og þroska nemenda. Markmið og áherslur í kynfræðslu eru því mismunandi eftir hverju stigi og það er stjórnanda hvers skóla í sjálfsvald sett að treysta kennurum sínum og öðru fagfólki sem að fræðslunni koma hvernig kennslunni er háttað.

Hæfniviðmiðin skiptast eftir yngsta-, mið- og unglingastig.

Yngsta stig:

Nemendur læra að gera sér grein fyrir eigin líkamsvitund og einkastöðum líkamans ásamt því að geta útskýrt líkamlegan mun á milli einstaklinga. Þeir læra að bera virðingu fyrir sjálfum sér og öðrum, lýsa tilfinningum, sett sig í spor annarra og ræða um réttindi sín og skyldur.

Miðstig:

Nemendur læra um líkamlegan þroska einstaklinga og kynja, byggja upp skilning á mikilvægum gildum eins og kærleika, mannhelgi og félagslegu réttlæti. Þeir læra hvernig ólík kynhlutverk mótast og breytast, að meta áhrif fyrirmýnda og staðalmynda og að gera sér grein fyrir eigin styrkleikum og veikleikum. Nemendur eiga einnig að geta gert sér grein fyrir mikilvægi gagnkvæmrar virðingar í samskiptum kynjanna.

Unglingastig:

Við lok 10.bekkjar eiga nemendur að geta rökrætt kynheilbrigði, kyn- og staðalímyndir, afleiðingar eineltis og tekið virka afstöðu gegn ofbeldi ásamt því að gera sér grein fyrir eigin ábyrgð á líkamlegu og andlegu heilbrigði og ábyrgri kynhegðun.

HELSTU MARKMIÐ OG ÁHERSLUR Á YNGSTA STIGI

- Fjölskyldur eru fjölbreyttar/mismunandi og fjölskyldumeðlimir hafa mismunandi þarfir og hlutverk.
- Vinátta, ást og sambönd eru margskonar og sambönd fela í sér alls kyns tegundir af ást. Það eru til heilbrigð og óheilbrigð sambönd og vinátta á að byggjast á trausti, virðingu, samkennd og samstöðu.
- Mismunandi birtingarmyndir samskipta, heilbrigð og óheilbrigð samskipti og rétt til einkalífs.
- Munurinn á milli líffræðilegs kyns og kynvitundar.
- Hver og einn einstaklingur er einstakur og á rétt á virðingu óháð kyni, kynvitund eða kynhneigð.
- Mikilvæg gildi sem tengjast jafnrétti, virðingu og umburðarlyndi.
- Hvað er kynbundið ofbeldi og hvert er hægt að leita eftir aðstoð. Öll eiga rétt á að njóta verndar og stuðnings.
- Mörk og samþykki. Öll eiga rétt á því að ákveða hver megi snerta líkama þeirra, hvar og með hvaða hætti.
- Öruggetkun upplýsinga og samfélagsmiðla (börn á þessum aldri eiga ekki að vera á samfélagsmiðlum).
- Venjur og áhrif jafningja á hegðun, þ.e. hvað er hópþrýstingur og hvernig eru góð og slæm jafningjaáhrif.
- Mannslíkaminn og þroski.
 - Hugtök og heiti kyn- og æxlunarfæra.
 - Æxlun (sameining eggis og sæðis og frjóvgað eggjð tekur sér bólfestu í leginu).
 - Kynþroskinn og hvaða breytingar eiga sér stað, bæði líkamlegar, félagslegar og tilfinningalegar.
 - Líkamsímynd og mikilvægi þess að nemendur læri að allir líkamar eru einstakir og að það sé mikilvægt að vera ánægð/ur/t í eigin líkama.
- Kynferði og kynferðisleg hegðun.
 - Sumum börnum þykir gott að snerta kynfæri sín og telst það til eðlilegrar kynhegðunar barna. Ef slíkt kemur upp í leik- eða grunnskóla er hegðunin viðurkennd en börnin hvött til að gera slíkt ekki í skólunum. Því fer fjarri að hvatt sé til sjálfsfróunar eða hún kennd á þessum skólastigum.
 - Einstaklingar geta sýnt ást og væntumþykju gagnvart öðrum með snertingu og nánd en nemendur eiga að læra hvað telst eðlileg og óeðlileg snerting.

HELSTU MARKMIÐ OG ÁHERSLUR Á MIÐSTIGI

- Fjölskyldur nemenda geta aðstoðað börn í að tileinka sér gildi og geta ýtt undir jafnrétti kynjanna í gegnum eigin hlutverk og ábyrgð.
- Vinátta, ást og sambönd eiga að láta einstaklingnum líða vel með eigið sjálf. Til eru margvíslegar leiðir til að tjá vináttu og ást til annars einstakling og þær leiðir breytast eftir því sem einstaklingurinn eldist. Áhersla á jafnræði innan sambanda og sanngjörn hlutverk ólíkra sambanda (vinátta, fjölskyldu o.fl.).
- Hvað felst í mismunun og fordómum, hvernig getur það verið skaðlegt (einelti) og hvernig geta aðstæður og orðræða ýtt undir þessa þætti. Hvernig er svo hægt að vinna gegn fordómum, mismunun og einelti.
- Langtímasambönd, hjónabönd og foreldrahlutverkið. Allir einstaklingar hafa rétt á því að þeir sjálfir eigi að ráða hverjum og hvenær þeir giftast.
- Að þekkja eigin réttindi og mannréttindi ásamt því hvernig þau réttindi eru sett fram í lögum landsins og alþjóðlegum sáttmálum.
- Margvísleg viðhorf gagnvart kynferði og kynhlutverkum. Menning, trúarbrögð og samfélagsleg gildi hafa áhrif og eru síbreytileg.
- Hvernig einstaklingur sér sjálfan sig eða lýsir sjálfum sér fyrir öðrum hvað varðar eigin kynvitund er einstaklingsbundið og ber að virða.
- Kynjamisrétti og valdaójafnvægi á sér stað innan fjölskyldna, vina, sambanda, nærsamfélags og menningarheims og staðalímyndir um kyn og kynhneigðir geta valdið misrétti og ójafnræðis.
- Allar birtingamyndir kynbundins ofbeldis eru brot á mannréttindum og er ekki ásættanleg hegðun. Staðalímyndir kynja geta verið orsök ofbeldis og misréttis.
- Kynferðislegt ofbeldi, kynferðisleg áreitni og einelti (einnig net-einelti) hefur skaðleg áhrif á einstaklinginn og það er mikilvægt að leita aðstoðar ef maður verður fyrir slíku.
- Ofbeldi í nánu sambandi er aldrei réttlætanlegt og það er mikilvægt að leita aðstoðar ef maður verður fyrir slíku.
- Samþykki og einkalíf. Það er mikilvægt að átta sig á því hvað óvelkomin kynferðisleg athygli er og mikilvægi einkalífsins eykst eftir því sem maður eldist.
- Öruggnotkun upplýsinga og samfélagsmiðla. Internetið og samfélagsmiðlar krefjast ákveðinnar varúðar og nærgætni. Kynferðislegt myndefni má nálgast á auðveldan hátt í gegnum samfélagsmiðla og í mörgum tilvikum birtist það jafnvel óumbeðið. Slíkt getur valdið börnum vanlíðan og getur ýtt undir skaðlegar staðalímyndir.
- Venjur og áhrif jafningja á kynhegðun.
- Samskipti, skynjun og samningafærni. Skilvirk samskipti felast í margvíslegum leiðum og aðferðum sem eru mikilvægar þegar kemur að því að tjá sig og skilja óskir annarra, þarfir og persónuleg mörk.

HELSTU MARKMIÐ OG ÁHERSLUR Á MIÐSTIGI

- Fjölmíðlalæsi og kynvitund. Miðlar geta haft bæði jákvæð og neikvæð áhrif á gildi og viðhorf einstaklinga gagnvart kynvitund, kyngervi og kyntjáningu.
- Að leita aðstoðar og stuðnings. Það eru til margvíslegar leiðir sem hægt er að fara til að leita aðstoðar og stuðnings.
- Mannslíkaminn og þroski.
 - Lýst því hvernig líkamshlutar eiga þátt í kynheilbrigði og æxlun. Það er eðlilegt að vera forvitinn um eigin líkama og hvernig hann starfar, allir líkamar eru einstakir og eru breytilegir í stærð, lögun, gerð og einkennum.
 - Kynþroskinn og dýpri skilningur á þeim líkamlegu, félagslegu og tilfinningalegu breytingum sem eiga sér stað.
 - Líkamsímynd. Líkami einstaklinga skilgreinir ekki virði þeirra mannvera og það er mikil fjölbreytni í því hvað einstaklingum finnst aðlaðandi í líkamlegu útliti annarra einstaklinga.
- Kynferði og kynferðisleg hegðun.
 - Kynhneigð er heilbrigður hluti af því að vera manneskja og mismunur á grundvelli kynhneigðar er slæm og meiðandi og getur haft neikvæð áhrif á þá einstaklinga sem verða fyrir henni.
 - Kynferðisleg viðbrögð og hegðun. Einstaklingar geta brugðist líkamlega við kynferðislegri örvun, bæði líkamlegri og andlegri. Það er mikilvægt að geta tekið upplýstar ákvarðanir er snúa að kynferðislegri hegðun, þar á meðal ákvörðun sem snýr að því hvenær einstaklingur verður kynferðislega virkur.
- Meðganga og getnaðarvarnir.
- Að skilja, þekkja og minnka áhættu gegn kynsjúkdómum.

HELSTU MARKMIÐ OG ÁHERSLUR Á UNGLINGASTIGI

Á unglingastigi er byggt á fyrri fræðslu þar sem hugtök, þekking og skilningur er dýpkaður ásamt öðru sem bætist við sem hæfir þroska og aldri nemenda.

